

Accepted Manuscript

Accepted Manuscript (Uncorrected Proof)

Title: Concepts and Images of Aging from the Perspective of Psychological Components in the Curriculum of the Primary Education System in Iran: Qualitative Content Analysis

Authors: Tayebeh Tajari^{1,*}, Mahindokht Javanneshan², Marziye Bayani³

1. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran.
2. MA University of Social Welfare and Empowerment Sciences, Tehran, Iran.
3. Bachelor of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran.

*Corresponding author: Tayebeh Tajari, Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran. Email: ati.tajari@yahoo.com

To appear in: ***Salmand: Iranian Journal of Ageing***

Received date: 2021/10/19

Revised date: 2022/03/09

Accepted date: 2022/04/02

First Online Published: 2022/04/10

نسخه پذیرفته شده پیش از انتشار (ویرایش نشده)

عنوان: مفاهیم و تصاویر سالمندی از منظر مؤلفه‌های روان‌شناختی در برنامه درسی دوره ابتدایی نظام آموزشی ایران: تحلیل محتوای کیفی

نویسندگان: طیبه تجری^{۱*}، مهین دخت جوان نشان^۲، مرضیه بیانی^۳

۱. استادیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.
۲. کارشناس ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران.
۳. کارشناسی علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

*نویسنده مسئول: طیبه تجری، استادیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران. Email: ati.tajari@yahoo.com

نشریه: سالمند: مجله سالمندی ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۷/۲۷

تاریخ ویرایش: ۱۴۰۰/۱۲/۱۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۱/۱۱

این نسخه «پذیرفته‌شده پیش از انتشار» مقاله است که پس از طی فرایند داوری، برای چاپ، قابل پذیرش تشخیص داده شده است. این نسخه در مدت کوتاهی پس از اعلام پذیرش به صورت آنلاین و قبل از فرایند ویراستاری منتشر می‌شود. نشریه سالمند گزینه «پذیرفته‌شده پیش از انتشار» را به عنوان خدمتی به نویسندگان ارائه می‌دهد تا نتایج آن‌ها در سریع‌ترین زمان ممکن پس از پذیرش برای جامعه علمی در دسترس باشد. پس از آنکه مقاله‌ای فرایند آماده‌سازی و انتشار نهایی را طی می‌کند، از نسخه «پذیرفته‌شده پیش از انتشار» خارج و در یک شماره مشخص در وبسایت نشریه منتشر می‌شود. شایان ذکر است صفحه آرای و ویراستاری فنی باعث ایجاد تغییرات صوری در متن مقاله می‌شود که ممکن است بر محتوای آن تأثیر بگذارد و این امر از حیطة مسئولیت دفتر نشریه خارج است.

لطفا این‌گونه استناد شود:

Tajari T, Javanneshan M, Bayani M. [Concepts and Images of Aging from the Perspective of Psychological Components in the Curriculum of the Primary Education System in Iran: Qualitative Content Analysis (Persian)]. *Salmand: Iranian Journal of Ageing*. Forthcoming 2022.

Doi: <http://dx.doi.org/10.32598/sija.2022.2910.3>

Doi: <http://dx.doi.org/10.32598/sija.2022.2910.3>

Abstract

Goals: The purpose of the present study was to analyze the content of elementary school textbooks based on psychological components of the elderly and how these books have reproduced the psychological components of the elderly.

Materials and Methods: The research method was descriptive-content analysis. The statistical population of the study was elementary school textbooks. The statistical sample of the desirable case included the content of all primary education textbooks in 2020. Research components included self-acceptance, self-efficacy, personal growth, communication with others, mastery of the environment and purpose in life, as well as content analysis units.

Findings: Researches have shown that elementary school textbooks have addressed the problem of aging from a psychological perspective to some extent, but the texts and images have been at a low level in terms of content and quality of affect in elementary school children, which is the period of their personality formation, and indirectly an older person has been described as powerless and ineffective. Therefore, these textbooks do not strongly reproduce the psychological characteristics of the elderly. The portrayal of them focuses more on the quality of communication with others and neglects other psychological components.

Conclusion: Iranian Elementary Curriculum requires a thorough review based on the psychological components of the elderly. Texts, activities, and elderly images are included in the textbook with the aim of paying more attention to the area of vitality and life expectancy. This practice creates an attitude and a sense of purposefulness in old ages.

Keywords: Aging; Psychological components; Curriculum; Content analysis, Elementary school.

چکیده

مواد و روش‌ها: روش پژوهش توصیفی از نوع تحلیل محتوا، جامعه آماری، کتاب‌های درسی دوره ابتدایی، نمونه آماری به شیوه هدفمند از نوع موارد مطلوب، شامل محتوا کلیه کتب درسی دوره ابتدایی در سال ۱۳۹۹ بود. مؤلفه‌های پژوهش شامل: پذیرش خود، خودمختاری، رشد شخصی، ارتباط با دیگران، تسلط بر محیط و هدفمندی در زندگی و نیز واحد تحلیل مضامین انتخاب گردید.

یافته‌ها: نتایج تحقیق نشان داد که کتب درسی دوره ابتدایی به مسئله سالمندی از منظر روان‌شناختی تا حدودی پرداخته است ولی متون و تصاویر از نظر محتوا و کیفیت تأثیرگذاری در کودکان مقطع ابتدایی که دوره شکل‌گیری شاکله شخصیتی آنان است، در سطحی پایینی قرار داشته و طور غیرمستقیم، فرد سالمند را ناتوان و تأثیرپذیر معرفی نموده است. لذا کتاب‌های درسی یادشده به بازتولید ویژگی‌های روان‌شناختی سالمندان به صورت قوی نپرداخته‌اند، تصویر ارائه‌شده از آنان بیشتر بر روی ویژگی ارتباط با دیگران تمرکز کرده است و نسبت به سایر مؤلفه‌های روان‌شناختی دچار غفلت شده است. نتیجه‌گیری: برنامه درسی دوره ابتدایی ایران به یک بازنگری اساسی مبتنی بر مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمندان نیاز دارد. متون، فعالیت‌ها، تصاویر سالمند باهدف توجه بیشتر به زمینه نشاط و امید به زندگی در کتب درسی گنجانده شود، این عمل نگرش و ادراکی سرشار از هدفمندی در دوره سالمندی را به وجود می‌آورد.

واژه‌های کلیدی: سالمندی، مؤلفه‌های روان‌شناختی، برنامه درسی، تحلیل محتوی، دوره ابتدایی.

مقدمه

سالمندی دوران حساسی از زندگی بشر است، توجه به مسائل و نیازهای روانی و زیستی این مرحله ضرورتی اجتماعی دارد [۱، ۲]. این دوران گذر از یک مرحله به مرحله جدیدی از زندگی تلقی می‌گردد [۳]. واقعیتی انکارناپذیر و در برخی موارد همراه با تجربیات ناخوشایند است [۴]. با پذیرش این دیدگاه که پیری زمان پختگی و کمال است نه زمان تسلیم شدن، سالمندی معنای زیبایی به خود خواهد گرفت [۵]. مرحله‌ای از تکامل زندگی بشر است که یکی از بزرگ‌ترین گروه‌های اجتماعی دنیا را تشکیل می‌دهد [۶]. دورانی که در آن فرد به حداکثر کمال و انسجام رسیده [۸، ۷] کسب تجارب و تغییرات جسمی، سبب پدید آمدن دیدگاهی خاص به دنیا می‌گردد [۹، ۱۰]. که حداقل دل‌بستگی‌های دنیوی، تغییر دیدگاه ارزشی را در این دوران سبب می‌شود [۱۱].

یکی از مسائل مهم دوران سالمندی تغییراتی است که در سطح سلامت روانی به وقوع می‌پیوندد [۱۲]. مبنای مسائل روان‌شناختی، مفهوم تحولی رشد در گستره عمر است حوزه‌ای مهم در پژوهش‌های مرتبط با سالمندی است [۱۳، ۱۴]. از مقوله‌های مهم روان‌شناختی، بهزیستی روان‌شناختی است [۱۵] که آن را می‌توان به‌عنوان مجموعه‌ای از احساسات و حالات عاطفی و شناختی مثبت نسبت به خود و دنیای اطراف تعریف کرد [۱۳، ۱۶]. روان‌شناختی هم مؤلفه‌های عاطفی و هم مؤلفه‌های شناختی دارد [۱۴، ۱۷]. کارل ریف^۱ شش مؤلفه برای بعد روان‌شناختی توضیح داده، ارزیابی مثبت از خود و زندگی (پذیرش خود) [۱۵، ۱۸]. تجربه کیفیت روابط با دیگران (ارتباط مثبت با دیگران)، احساس استقلال عمل (خودمختاری)، توانایی اداره مؤثر زندگی (تسلط بر محیط)، اعتقاد به معنا و هدف در زندگی (هدفمندی در زندگی) و احساس رشد و پیشرفت (رشد شخصی) می‌شود [۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲].

بسیاری از کارکردهای روانی فرد سالمند از جمله مراقبت از خود، روابط با دیگران، حق زندگی رضایت‌بخش و همراه با لذت، آرامش را از وی سلب و درجه دوم بهزیستی روان‌شناختی افراد سالمند را تهدید می‌کند [۱۷، ۲۳، ۲۴، ۲۵]. نگرش، احساسات، ادراکات و عقاید نسبت به سالمندان از مسائل تعیین‌کننده بر سلامت سالمند است [۲۷، ۲۸، ۲۹]. هرچه افراد نگرش مثبت‌تری نسبت به سالمند داشته باشند زندگی رضایت‌بخش‌تری برای آن‌ها به وجود خواهند آورد [۲۹، ۳۰]. از آنجایی که افزایش جمعیت سالمندان در کشورهای در حال توسعه بیشتر است [۳۲، ۳۳، ۳۴] لذا در آینده جمعیت سالمند بیشتری در کشور ما زندگی خواهند کرد [۳۴] نگرش افراد به سالمند و سالمندی به عوامل متعددی وابسته است [۳۵، ۳۶، ۳۷] و نمی‌توان نگرش را از فرهنگ‌های دیگر به عاریت گرفت [۳۸، ۳۹]. پژوهش‌های مختلفی [۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳] نشان داد بیشترین نگرش منفی به سالمندان در نوجوانان و جوانان است. زندگی ماشینی، سیستم آموزشی، نفوذ فرهنگ‌های مختلف در این امر بی‌تأثیر

نیست [۴۴]. در این راستا قدسی [۴۵] در پژوهش خود به این نتیجه دست یافت که هر چه میزان حمایت اجتماعی سالمندان افزایش یابد سطح سلامت روانی آنان بهبود می‌یابد و این حمایت اگر از طریق کتب درسی صورت گیرد، تأثیر فوق‌العاده‌ای خواهد داشت. اخیراً پژوهش‌های روان‌شناختی [۴۶، ۴۷، ۴۸] به مداخله پذیرش، تعهد و کاربردهای مهم آن در سازگاری، استرس، اضطراب، افسردگی و بهزیستی روانی سالمندان پرداخته‌اند که به این نتیجه رسیدند که اگر پذیرش سالمندان به صورت امری بنیادین از خردسالی در جامعه اتفاق بیفتد، چالش‌های روان‌شناختی کمتری را در سالمندان شاهد خواهیم بود که جامعه را از صرف هزینه‌های کلان در راستای مرتفع کردن این مشکلات مصون خواهد داشت [۴۹، ۵۰].

در اینجا باید اشاره کرد که توجه به بعد روان‌شناختی در سالمندان ضرورتی انکارناپذیر است [۵۱] و در این میان یکی از راه‌ها برای تحقق بخشیدن به این مهم آموزش است که مهم‌ترین ابزاری محسوب می‌شود که می‌توان با آن فرهنگ‌سازی کرد و سبب تغییر رفتار شد [۵۲]. باید اشاره کرد که آموزش در دو سطح انجام می‌گیرد: آموزش رسمی و آموزش غیررسمی [۵۳]. از آنجا که توسعه عادات مناسب باید از ابتدای زندگی شروع شود و در زندگی تکوین یابد، پس رسالت آموزش و پرورش به‌ویژه در دوره ابتدایی به‌عنوان پایه آموزش رسمی از اهمیت بسزایی برخوردار است [۵۴] و در تکوین ابعاد شخصیتی کودکان پس از خانواده قرار دارد [۵۵]، در واقع بهترین شیوه نهادینه کردن عادت‌های مثبت، آموزش آن‌ها از دوران کودکی است [۵۲] بدون شک یکی از مهم‌ترین ابزارها، کتاب‌های درسی هستند [۵۳]. کتاب‌های درسی با توجه به سیاست‌های آموزشی یک کشور حاوی اهداف، ارزش‌ها، هنجارها و دانش و مفاهیمی هستند که برای تربیت صحیح فرزندان آن کشور مهم و حیاتی در نظر گرفته می‌شوند [۵۶]. بنابراین کتاب‌های درسی سهم بسزایی در انتقال اهداف بعد روان‌شناختی سالمندان به دانش‌آموزان و شکل‌گیری ذهنیت آن‌ها در این موضوع دارند [۵۷]. در حقیقت، کتاب‌های درسی با توجه به پویایی و تأثیرگذاری محور اصلی تعلیم و تربیت دانش‌آموزان در مدارس هستند [۵۸] و علاوه بر افزایش دانش علمی و اجتماعی و... باعث شکل‌دهی و جهت‌دهی بینش دانش‌آموزان نسبت به سالمندان در راستای اهداف بعد روان‌شناختی می‌شوند [۵۹].

در همین راستا، کتاب‌های درسی باید در جهت آگاهی اجتماعی دانش‌آموزان در حمایت از سالمندان و ایجاد نگرشی نو و سازنده در مورد مؤلفه‌های روان‌شناختی آنان باشند [۵۴، ۵۵]. توجه به بعد روان‌شناختی سالمندان در کتاب‌های درسی امری ضروری است [۵۶]. با توجه به اینکه تاکنون مفاهیم و تصاویر کتب درسی دوره ابتدایی ایران از منظر مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمند مورد تحلیل محتوا کیفی قرار نگرفته است، پژوهش حاضر می‌تواند در توسعه و پیشبرد این امر مهم در مقطع ابتدایی نظام آموزشی ایران نقش مهمی داشته باشد. بنابراین هدف کلی این پژوهش تحلیل محتوای کیفی مفاهیم و تصاویر سالمندی از منظر مؤلفه‌های روان‌شناختی در برنامه درسی دوره ابتدایی ایران بود. لذا سؤال‌های زیر مطرح شدند: مفاهیم و تصاویر ارائه‌شده از مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمندان در کتاب‌های درسی دوره ابتدایی چگونه است؟ آیا کتاب‌های درسی به

بازتولید مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمندان پرداخته است؟ در این مقاله مفاهیم و تصاویری که کتب درسی دوره ابتدایی از مؤلفه‌های روان‌شناختی دوره سالمندی ارائه می‌دهد مورد بررسی قرار گرفت و میزان توجه کتب درسی به این مقوله مهم واکاوی شد.

روش پژوهش

مطالعه حاضر توصیفی و با روش تحلیل محتوای کیفی از نوع جهت‌دار انجام شد. در روش تحلیل محتوای کیفی جهت‌دار، برخلاف تحلیل محتوای کمی، از آمار و ارقام استفاده نشده است؛ و داده‌ها به صورتی متنی و کیفی ارائه شدند، در این پژوهش با توجه به موضوع، مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمندی ابتدا به‌عنوان یک چارچوب نظری برگرفته از مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی در نظر گرفته شد. سپس به توصیف و همبستگی هر یک از مؤلفه‌ها پرداخته شد که بر همین اساس ۶ مؤلفه شناسایی گردید؛ بنابراین در این رویکرد پژوهشگران با توجه به پیشینه نظری و پژوهشی موضوع، مؤلفه‌ها را شناسایی که در جدول شماره ۱ نشان داده شده است و سپس بر اساس مؤلفه‌های مشخص شده در درون محتوای مورد نظر به صورت کیفی متن و تصاویر کتب درسی را از منظر مؤلفه‌های شناسایی شده تحلیل نمودند. جامعه آماری پژوهش، محتوای کتاب‌های درسی دوره ابتدایی نظام آموزشی ایران در سال (۱۴۰۰-۹۹) بود. نمونه آماری پژوهش به صورت هدفمند از نوع موارد مطلوب، شامل ۴۰ کتاب درسی شش پایه ابتدایی از نوع ریاضی (۶ کتاب اول تا ششم)، علوم تجربی (۶ کتاب پایه اول تا ششم)، هدیه‌های آسمان (۶ کتاب پایه اول تا ششم)، مطالعات اجتماعی (۴ کتاب، پایه سوم تا ششم)، قرآن (۶ کتاب پایه اول تا ششم)، فارسی خوانداری (۶ کتاب پایه اول تا ششم) و نوشتاری (۶ کتاب پایه اول تا ششم) بود؛ و جامعه آماری با نمونه آماری مطابقت داشت. واحد تحلیل در این تحقیق، مضامین (تصویر، محتوای متنی و فعالیت‌ها و تمرینات) بود. هر صفحه و پاراگراف از کتاب‌های درسی بر اساس ۶ مؤلفه شناسایی شده مورد بررسی قرار گرفت. بدین صورت که ابتدا ساختار متنی فعالیت‌ها و تمرینات و ارتباط آن‌ها با هر کدام از مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمندی و سپس تصاویر کتب از لحاظ تناسب با موضوع، تحلیل شدند. برای پایایی داده‌ها از روش باز آزمایی استفاده شد. بدین صورت که دو نمونه از کتاب‌های بررسی شده به ارزیابان متخصص که تعداد آن‌ها ۱۰ نفر و دکتری تخصصی علوم تربیتی-برنامه درسی و از اعضا هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان بودند ارائه و از آن‌ها خواسته شد مفاهیم و تصاویر کتاب‌های درسی را از منظر مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمند بررسی کنند.

جدول ۱. مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمندی بر اساس مبانی نظری تحقیق

ویژگی‌های مؤلفه‌ها	مؤلفه‌ها
ارزیابی مثبت از خود و گذشته فرد	پذیرش خود ^۲
تجربه کیفیت ارتباط با دیگران	ارتباط با دیگران
احساس استقلال عمل در کارها	خودمختاری ^۳
توانایی اداره مؤثر زندگی	تسلط بر محیط ^۴
اعتقاد به معنا و هدف زندگی و معنویت داشتن در زندگی	هدفمندی در زندگی ^۵
احساس رشد و پیشرفت علمی در زندگی	رشد شخصی ^۶

یافته‌ها

در پاسخ به پرسش‌های پژوهش که مؤلفه‌های روان‌شناختی به تصویر کشیده شده در کتاب‌های درسی برای سالمندان چگونه هستند؟ و آیا کتب به بازتولید آن‌ها پرداخته است؟ در پژوهش حاضر در تحلیل داده‌ها تعداد ۲۷۶ مضامین به صورت ۹۲ تصویر، ۱۰۸ محتوی متنی، ۷۶ فعالیت و تمرین مورد بررسی قرار گرفت.

بررسی مؤلفه روان‌شناختی پذیرش خود سالمندان در کتب درسی

در مورد مؤلفه‌ی پذیرش خود، تصویری در کتاب درسی نشان داده شده که پسر به سمت پدر خود می‌رود، دستان پدر را می‌بوسد و پیرمرد احساس رضایت از خود دارد (قرآن پایه دوم، ص ۵۱) و یا در تصویری دیگر، پدر بزرگ و مادر بزرگ که با دیدن نوادگان خود ارزیابی مثبتی از حال و گذشته خود می‌کنند (مطالعات اجتماعی پایه سوم، ص ۱۲) و یا هم‌چنین در مطالعات اجتماعی پایه سوم (که از زبان نوه سالمند بیان شده) اشاره به این دارد که: {پدر بزرگ در خانه‌ی ما زندگی می‌کند. او پاهایش درد می‌کند و نمی‌تواند خوب راه برود؛ زیرا در زمان جنگ و دفاع از کشور ایران در مقابل دشمن، آسیب دیده

2. self-acceptance

3. Autonomy

4. Environment Mastery

5. Consciousness in life

6. Personal growth

است. پدربزرگ وقتی سالم‌تر بود، به همه‌ی اعضای خانواده کمک بیشتری می‌کرد و ... (ص ۱۸). در این محتوی متنی قدرت و توان پدربزرگ برای ایستادگی در برابر دشمن را نشان می‌دهد و کودک درک می‌کند که پدربزرگ انسان قوی و توانمندی بوده است و در ارتباط با پدربزرگ خود این نگرش را منتقل می‌کند و از این‌رو در پدربزرگ پذیرش خود صورت می‌گیرد.

بررسی مؤلفه روان‌شناختی خودمختاری سالمندان در کتب درسی

در مورد مؤلفه‌ی دیگر روان‌شناختی سالمندان، مثل خودمختاری، احساس استقلال و توانایی ایستادگی در مقابل را نشان می‌دهد، در تصویری از کتاب ریاضی اول دبستان که پدربزرگ و مادربزرگ از مهمان‌های خود پذیرایی می‌کنند (ریاضی پایه اول، ص ۱۱۱) و در تصویر لبخند بر لب دارند و این رضایت و حس خوب از عملکرد مستقل خود را نشان می‌دهد. فرد سالمندی که می‌تواند کارهای روزمره زندگی خود را به‌تنهایی انجام دهد و دارای تأثیرگذاری بالا و خودمختاری خوبی است. مثلاً در تصویری که پیرمردی سالخورده، زمین کشاورزی خود را آماده کاشت محصول می‌کند (فارسی خوانداری پایه دوم، ص ۱۳) و همچنین درجایی که تصویر سالمندی دیگر که خود به سفر می‌رود (هدیه‌های آسمانی پایه سوم، ص ۷۸) و درجایی که مادربزرگ از نوه‌ها مراقبت می‌کند و به‌تنهایی کارهای خود را انجام می‌دهد (مطالعات اجتماعی پایه سوم، ص ۱۸) و این موارد نشان می‌دهد که کتب درسی دوره ابتدایی به مسئله سالمندی از منظر خودمختاری روان‌شناختی تا حدودی پرداخته است ولی متون و تصاویر از نظر محتوا و کیفیت تأثیرگذاری در کودکان مقطع ابتدایی که دوره شکل‌گیری شاکله شخصیتی آنان است، در سطحی پایینی قرار داشته و محتوا به‌طور غیرمستقیم، فرد سالمند را ناتوان و تأثیرپذیر، به کودکان معرفی می‌کند.

بررسی مؤلفه روان‌شناختی رشد شخصی سالمندان در کتب درسی

مؤلفه‌ی دیگر بعد روان‌شناختی سالمندان، "رشد شخصی" است، تصاویر ارائه‌شده نشان می‌دهد که فرد سالمند مشغول مطالعه روزنامه در پارک است (علوم پایه دوم، ص ۷۶) و هم‌چنین در صفحه ۱۱ همان کتاب، پدربزرگ اطلاعاتی در مورد مسائل درسی به نوه خود می‌دهد، جایی که سالمندی در حال آموزش صحیح قرآن به پسرهای کوچک است (قرآن پایه دوم، ص ۹۵) و پیرمردی که اهل علم است مشغول انتشار تجربه و دانش خود به مشتاقان است (فارسی‌نما پایه دوم، ص ۶۹، هدیه‌های آسمانی پایه سوم، ص ۸۵) و در این راستا بازهم در کتاب مطالعات اجتماعی (پایه ص ۵ و ۱۷ و ۱۸ و ۲۲) پدربزرگ در حال درس دادن به نوه‌اش است و به سؤالات وی پاسخ می‌دهد و کودکی که از پدربزرگ خود مطالب زیادی می‌آموزد. در این رابطه نیز در فارسی خوانداری پایه چهارم (ص ۴۲ و ۶۴ و ۹۲) آمده است که پیرمردی دانا با موهایی

جوگندمی مشغول مطالعه و گفتگو با دیگران است. این اشارات نشان می‌دهد که کتب درسی دوره ابتدایی در بخشی از هدف خود مبنی بر اینکه در ذهن کودکان این امر را درونی نماید که سالمند یک انسان در حال تکاپو است و نیاز به مطالعه، ورزش و انتقال تجارب دارد، تقریباً موفق بوده است. در بخش دیگر هدف در راستای ایجاد نگرش در کودکان که سالمندان جایگاهی ویژه، حضور گرم و پررنگ در خانواده فرزندان خود اعم از پسر و دختر دارند و کودکان خلأ وجود پدر بزرگ، مادر بزرگ و افراد سالمند دانا را در زندگی احساس کنند، ضعیف عمل نموده است.

بررسی مؤلفه روان‌شناختی ارتباط سالمند با دیگران در کتب درسی

از دیگر مؤلفه‌های مهم بعد روان‌شناختی سالمندان که در کتاب‌های درسی دوره ابتدایی بیشتر مورد توجه قرار گرفته است "ارتباط سالمند با دیگران" است. این امر نشان می‌دهد که کتب درسی نقش مؤثری در بازتولید این ویژگی روان‌شناختی داشته‌اند. برای مثال: تصاویر و متون ارائه‌شده از سالمندان که در کنار اعضای خانواده خود مشغول صحبت و گفتگو می‌باشند و از این گفتگو لذت می‌برند (قرآن پایه اول، ص ۳۰ و ۳۵ و ۳۶)، ارتباط قوی بین سالمند و نوه‌هایشان و دادن هدیه به آن‌ها (قرآن پایه اول، ص ۷۶) و اینکه سالمندان در مناسبت‌های مختلف از جمله شب یلدا و تحویل سال نو در کنار اعضای خانواده خود هستند و دور یکدیگر جمع می‌باشند (فارسی خوانداری پایه اول، ص ۲۳ و ۵۲ و ۶۸؛ علوم پایه اول، ص ۷۶)، همراهی سالمندان با نوه‌های خود و بیرون رفتن با آن‌ها (علوم پایه اول، ص ۷۶؛ علوم دوم، ص ۱۱ و ۴۱؛ هدیه‌های آسمان پایه سوم، ص ۷ و ۹ و ۳۴ و ۵۷؛ مطالعات اجتماعی پایه سوم، ص ۵ و ۱۹ و ۱۲، فارسی خوانداری پایه سوم، ص ۱۹، مطالعات اجتماعی پایه چهارم، ص ۷؛ مطالعات اجتماعی پایه پنجم، ص ۸۰) و به آن‌ها گل می‌دهند (قرآن پایه دوم، ص ۷۶)، زنی خمیده که برای نوازش قصه می‌گوید (مطالعات اجتماعی پایه سوم، ص ۲۰؛ فارسی خوانداری پایه چهارم، ص ۹۸) و به همراه خانواده‌هایشان در مراسم‌های مذهبی شرکت می‌کنند (فارسی خوانداری پایه دوم، ص ۱۰)، پدر بزرگ و مادر بزرگی که با نوه‌هایشان در حال صحبت کردن هستند (قرآن پایه سوم، ص ۵)، تصویر پیرزن و پیرمردی که باهم دیگر سخن می‌گویند (فارسی دوم، پایه ص ۵۱) و هم‌چنین سالمندان در اجتماع با افراد دیگر به تعامل می‌پردازند و مردم نیاز به ارتباط مثبتی با آن‌ها دارند (فارسی خوانداری پایه سوم، ص ۵۷ و ۶۴ و ۸۶ و ۹۲ و ۴۲؛ هدیه‌های آسمانی پایه سوم، ص ۸۵؛ مطالعات اجتماعی پایه چهارم، ص ۲؛ هدیه‌های آسمانی پایه چهارم، ص ۱۰۴؛ مطالعات اجتماعی پایه پنجم، ص ۱۴؛ فارسی خوانداری پایه ششم، ص ۱۰۷؛ مطالعات اجتماعی پایه ششم، ص ۷۹) و هم‌چنین کتاب هدیه‌های آسمان پایه چهارم، ص ۵۲ و ۷۸، پیرمردی را به تصویر می‌کشد که در کلیسا حضور دارد و به علت دانایی وی، افراد دورش حلقه زده و تعامل مثبتی برقرار نموده‌اند.

بررسی مؤلفه روان‌شناختی تسلط بر محیط توسط سالمند در کتب درسی

مؤلفه دیگر بعد روان‌شناختی سالمندان " تسلط بر محیط " است که بر اساس آن فرد سالمند می‌تواند زندگی خود را از نظر امور زندگی و معاش اداره کند و محیط بیرونی خود را مدیریت نماید. تصویر زن سالمندی که برای امرارمعاش خود نان می‌پزد (علوم پایه دوم، ص ۱۰۲؛ فارسی‌خوانداری پایه دوم، ص ۴۶) و پدربزرگ که در حال بیرون آوردن چغندر است (فارسی‌خوانداری پایه دوم، ص ۱۳) و سالمندی دیگر که در حال فروختن محصولات خود از جمله ماست و شیر در بازار است (فارسی‌خوانداری پایه دوم، ص ۴۷)، پیرمردی با عینک در صف نانوایی ایستاده است که نان بخرد (هدیه‌های آسمانی پایه سوم، ص ۲)، مادر بزرگی که برای نوه‌هایش لباس می‌دوزد (مطالعات اجتماعی پایه سوم، ص ۱۸)، مرد سالخورده‌ای که در اداره‌ی پست کار می‌کند (مطالعات اجتماعی پایه سوم، ص ۶۸)، پیرزنی که نهار برای اعضای خانواده‌اش می‌پزد (فارسی‌خوانداری پایه سوم، ص ۴۳)، مرد پیری که به خرید و فروش اجناس خود می‌پردازد (فارسی‌خوانداری پایه سوم، ص ۴۴؛ مطالعات اجتماعی پایه چهارم، ص ۸)، سالمندی که روی زمین کشاورزی کار می‌کند و گودالی در زمین می‌کند و برای کسب درآمد محصول می‌کارد (فارسی‌خوانداری پایه سوم، ص ۶۷)، پیرمردی خمیده و قوز در صحرا که خار بر پشت دارد و از راه فروشش پول درمی‌آورد (فارسی‌خوانداری پایه سوم، ص ۸۶)، سالمندی که مخارج یک کودکستان را تأمین می‌کند (فارسی‌خوانداری پایه چهارم، ص ۸۰)، مرد پیری که بر اثر تلاش زیاد مال زیادی دارد (علوم پایه پنجم، ص ۷۶) و تصویر مرد سالخورده‌ای که ساربان‌ی شترها را بر عهده دارد (مطالعات اجتماعی پایه پنجم، ص ۷۶؛ هدیه‌های آسمانی ششم، ص ۲۸). این ویژگی که یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های دوره سالمندی است، در کتب به آن اشاره شده است و سالمند را در انجام امور تا حدودی با توان مستقل معرفی کرده است ولی از منظری دیگر، در کتاب‌های درسی فعالیت‌های متناسب با این مؤلفه روان‌شناختی مورد غفلت واقع شده است.

بررسی مؤلفه روان‌شناختی هدفمندی زندگی سالمند در کتب درسی

آخرین مؤلفه‌ی روان‌شناختی سالمندان که بسیار مهم است و باعث امید و معنا بخشیدن به زندگی آنان می‌شود، " هدفمندی در زندگی " است. فرد سالمند اگر اعتقاد به معنا و هدف زندگی داشته باشد سعی می‌کند به زندگی‌اش همراه با معنویت جهت دهد و باید خاطرنشان کرد که تمام ویژگی‌های قبلی زمینه‌ساز رسیدن به این ویژگی هستند و نباید آن‌ها را نادیده گرفت. برای مثال: تصویر سالمندی با موی خاکستری که در نماز جماعت شرکت کرده است (فارسی‌خوانداری پایه اول، ص ۲۱؛ قرآن پایه دوم، ص ۴۰؛ هدیه‌های اجتماعی پایه چهارم، ص ۲۸)، مرد و زنی با چروک‌های نشسته بر چهره‌شان که با امید برای اداره زندگی خود تلاش می‌کنند (فارسی‌خوانداری پایه دوم، ص ۱۳)، پیرمردی که در حال رفتن به مسجد و دعا

کردن است (هدیه‌های آسمانی پایه سوم، ص ۸ و ۴۶؛ قرآن پایه سوم، ص ۶۸؛ فارسی خوانداری پایه چهارم، ص ۲۴) و در تصویری از کتاب درسی که پدر بزرگ و مادر بزرگ را به عنوان ریشه‌های درختان نشان می‌دهد (مطالعات اجتماعی پایه سوم، ص ۲۲)، در فارسی خوانداری پایه سوم اشاره شده است: {دیگران کاشتند ما خوردیم ما بکاریم دیگران بخورند و...} (ص ۵۸) و پیرمردی که از خانه‌ی خدا بازگشته است (مطالعات اجتماعی پایه چهارم، ص ۲)، سالمندی با قامتی خمیده که در کلیسا مشغول عبادت کردن است (قرآن پایه چهارم، ص ۵۳) و تصویر مردی با موی سفید که مشغول قرآن خواندن است (قرآن پایه ششم، ص ۶۸). بررسی متون و تصاویر کتاب‌های درسی در بخش ویژگی « هدفمندی زندگی » نشان داد که کتب درسی این ویژگی را به خوبی بازتولید نکرده‌اند.

بحث

مقاله حاضر باهدف تحلیل محتوای کیفی مفاهیم و تصاویر سالمندی از بعد روان‌شناختی در کتب درسی دوره ابتدایی ایران انجام شد. مؤلفه‌های روان‌شناختی اختصاص یافته به سالمندان، "پذیرش خود، ارتباط با دیگران، خودمختاری، تسلط بر محیط، هدفمندی در زندگی و رشد شخصی" در کتب درسی مورد بررسی قرار گرفت. نتایج حاصل از تحلیل محتوای کتاب‌های مذکور نشان داد که کتب درسی دوره ابتدایی به صورت مستقیم برای برخی مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمندان مانند پذیرش خود تلاشی نکرده و به صورت قوی به بازتولید آن پرداخته است. نتایج به دست آمده از تحقیق بیان می‌کند، کتاب‌های درسی دوره ابتدایی نسبت به مؤلفه "خودمختاری" در دوره سالمندی تا حدودی پرداخته است ولی متون و تصاویر از نظر محتوا و کیفیت تأثیرگذاری در کودکان مقطع ابتدایی، در سطحی پایینی قرار داشته و محتوا به طور غیرمستقیم، فرد سالمند را ناتوان و تأثیرپذیر، به کودکان معرفی می‌کند تصاویر و متونی که در این رابطه اشاره شده است به اصل خودمختاری سالمند بی توجه بوده و به طور معکوس عمل کرده و انتقال‌دهنده این معناست که آنان افرادی نیازمند به دیگران در امور ساده زندگی هستند و نمی‌توانند زندگی خود را به خوبی اداره نمایند. این امر، باعث شکل‌گیری ذهنیت منفی از سالمندان و دوره سالمندی در کودکان می‌شود. نتایج این قسمت با نتایج تحقیق افتخاری و همکاران که بیان می‌دارند نگرش نسبت به خودمختاری و استقلال سالمند از دوران کودکی ایجاد می‌شود هم‌خوانی دارد [۵۷].

با توجه نظریه رشد ذهنی کودک که توانایی‌های مختلف ذهنی را در برمی‌گیرد و با رشد، واکنش‌های ذهنی کودک تغییر می‌کند. رشد ذهنی کودک نام دیگری برای وسعت نگرش کودک است عواملی که بر رشد ذهنی کودک تأثیر می‌گذارند عبارت‌اند از: تکامل مغز، یادگیری و آموزش؛ بنابراین بر اساس این نظریه کتب درسی همگام با آموزش صحیح آن‌ها تأثیر

زیادی در شکل‌گیری ذهن کودکان در دوره ابتدایی دارند. در این راستا نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل مؤلفه رشد شخصی نشان داد که کتب درسی دوره ابتدایی در بخشی از هدف خود مبنی بر اینکه در ذهن کودکان این امر را درونی نماید که سالمند یک انسان در حال تکاپو است و نیاز به مطالعه، ورزش و انتقال تجارب دارد، موفق بوده است. البته در این زمینه سینما بدون فعالیت نبوده است کارتن‌های ایرانی پند پارسی و هم چنین انیمیشن خارجی کتاب زندگی که محصول همکاری کشورهای امریکا، مکزیک و کانادا در سال ۲۰۱۴ است، به این موارد به روشنی اشاره شد. در انیمیشن کتاب زندگی مانولو تصمیم دارد در آینده یک گاو باز ماهر شود به نظر مادر بزرگ خود احترام می‌گذارد و نوعی نگرش و احترام به سالمند را باز تولید می‌کند و در جای جای انیمیشن به نقش پررنگ مادر بزرگ تاکید می‌شود.

در باب مؤلفه مهم بعد روان‌شناختی سالمندان یعنی، ارتباط سالمند با دیگران نتایج نشان داد با وجود اینکه کتب درسی به این ویژگی توجه نسبتاً زیادی کرده است ولی کیفیت محتوا و منابع دانش عملی در رابطه با این ویژگی روان‌شناختی، به میزانی نیست که توجه مخاطبان خود، یعنی دانش‌آموزان دوره ابتدایی را به ایجاد تعامل مثبت پایدار و تأثیرگذار با سالمندان جلب کند و روی افکار دانش‌آموزان در این زمینه مهم تأثیر شگرفی بگذارد و نگاه آن‌ها را به سالمندان و دنیای آن‌ها تغییر مثبتی دهد. نتایج این قسمت با بخشی از نتایج تحقیق لی که به اهمیت ارتباط کودکان با سالمندان اشاره می‌کند هم‌خوانی دارد [۳۳]. تحلیل کیفی مؤلفه دیگر بعد روان‌شناختی سالمندان " تسلط بر محیط"، نشان‌دهنده این امر بود کتاب‌های درسی دوره ابتدایی سالمند را در انجام امور تا حدودی با توان مدیریت محیطی معرفی کرده است. فعالیت‌های مربوط به این مؤلفه اگر به‌خوبی و متناسب با زمان حال در کتب گنجانده شوند نگرش و شناخت بهتری در خردسالان نسبت به این امر که فرد سالمند می‌تواند خود مسائل مالی خانواده را فراهم کند و از نظر معیشتی به کسی وابسته نباشد را ایجاد کند. و به تبع آن این ادراک مثبت از سالمندی ترویج یافته و سو رفتار به سالمند در این زمینه کاهش می‌یابد. نتایج تحقیق با قسمتی از نتایج مطالعه ارنج و همکاران که بیان داشتند رابطه تأثیرگذار بین افراد خردسال، جوان و سالمندی تواند نگرش و ذهنیت مثبتی در خردسالان ایجاد نماید، هم‌راستا بوده است [۵۸].

در ارتباط با مؤلفه‌ی هدفمندی در زندگی، با توجه به نتایج به‌دست‌آمده از بررسی متون و تصاویر کتاب‌های درسی در این بخش باید بیان کرد که کتب درسی این ویژگی را به‌خوبی بازتولید نکرده‌اند و با تأکید بر وضعیت جسمانی، قامتی خمیده و دارای عینک، موی سفید و خاکستری، سالمندان را بیشتر افرادی در حال عبادت به تصویر کشیده و ابعاد دیگر این ویژگی که نگاه مثبت به آینده، عمق دادن به زندگی و امید می‌باشد را کمتر مورد توجه قرار داده است و این سبب می‌شود، در ذهن دانش‌آموز این تصویر نقش ببندد، آنان افرادی هستند که فقط عبادت می‌کنند و به جنبه‌های دیگر زندگی کمتر توجه دارند. لذا بهتر است، در کتاب‌های درسی فعالیت‌ها، تصاویر و متونی باهدف توجه بیشتر به زمینه نشاط و امید به زندگی در

سالمندان گنجانده شود که این عمل در دانش‌آموزان نگرش و ادراکی سرشار از هدفمندی به دوره سالمندی را به وجود آورد. اگر سالمندان با فرزندان و کودکان خود در ارتباط باشند، ویژگی "هدفمندی در زندگی" در آنان رشد چشمگیری خواهد داشت و از سلامت روان بیشتری برخوردار خواهند بود. می‌توانند زندگی شادتری را تجربه کنند، هم‌چنین نگاه مثبت‌تری به آینده خواهند داشت؛ زیرا آن‌ها استمرار وجود خود را با حضور در کنار نوادگان خود احساس می‌کنند [۵۸].

اگر کودکان از مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمندان از همان دوران خردسالی مطلع شوند، نگرش و ادراک ناشی از آن، مثل بسیاری از مفاهیمی که از همان دوران کودکی شکل می‌گیرد در ارتباط با سالمندان تغییر می‌یابد و آن‌ها را دیگر افرادی مزاحم در زندگی خود نمی‌پندارند بلکه آن‌ها را ریشه‌های زندگی خود می‌بینند و از تجارب آن‌ها در هنگام بروز مشکلات استفاده می‌کنند [۴۸].

هم‌چنین در ارتباط با مؤلفه رشد شخصی می‌توان گفت در سالمندان سبب علاقه آن‌ها به یادگیری و خواندن داستان برای کودکان می‌شود و این مهم باعث برقراری ارتباط قوی بین کودکان و سالمندان می‌شود. زیرا کودکان از شنیدن داستان و حکایت‌های قدیمی لذت می‌برند و باید بیان کرد که کتاب‌های درسی تا حدودی در به تصویر کشیدن این ویژگی تلاش‌های لازم را کرده‌اند.

نتیجه‌گیری نهایی

کتاب درسی دوره ابتدایی به مسئله سالمندی از منظر روان‌شناختی تا حدودی پرداخته است ولی متون و تصاویر از نظر محتوا و کیفیت تأثیرگذاری در کودکان مقطع ابتدایی، در سطحی پایینی قرار داشته و طور غیرمستقیم، فرد سالمند را ناتوان و تأثیرپذیر معرفی نموده است. لذا کتاب‌های درسی یادشده به بازتولید ویژگی‌های روان‌شناختی سالمندان به صورت قوی نمی‌پردازند، تصویر ارائه‌شده از آنان بیشتر بر روی ویژگی ارتباط با دیگران تمرکز کرده است و نسبت به سایر مؤلفه‌های روان‌شناختی دچار غفلت شده است با توجه به اینکه نگرش‌هایی که در کودکی شکل می‌گیرد در تصمیم‌گیری‌های دوران بزرگسالی نقش بسزایی ایفا می‌کنند [۵۸]. از محدودیت‌های پژوهش به این نکته می‌توان اشاره کرد که یافته‌ها به چهارچوب مقوله‌ها و تعاریف مورداستفاده در تحلیل کتاب‌های شش‌پایه دوره ابتدایی محدود شده است. پیشنهاد می‌شود در زمینه ضرورت آشنایی آن‌ها با مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمندان پژوهش‌های دیگری انجام شود. پیشنهاد می‌شود یک فرا برنامه درسی آشنایی دانش‌آموزان با مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمندان برای هماهنگی بین برنامه‌های درسی مختلف ابتدایی و هریک از کتاب‌های درسی در پایه‌های مختلف طراحی و تدوین شود تا آگاهی همه‌جانبه دانش‌آموزان از مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمندان در راستای احترام، بهره‌گیری از تجارب و پذیرش گرم آنان در جامعه صورت گیرد. متون،

فعالیت‌ها، تصاویر سالمند باهدف توجه بیشتر به زمینه نشاط و امید به زندگی در کتب درسی گنجانده شود، این عمل نگرش و ادراکی سرشار از هدفمندی در دوره سالمندی را به وجود می‌آورد. اصلی‌ترین تفسیر این نتایج به نگاه برنامه‌ریزان درسی که می‌تواند منجر به سیاست‌گذاری و خط‌مشی اصلاح و تألیف کتب درسی دوره ابتدایی در این زمینه گردد، این است کتب درسی نگرش مثبت و تأثیرگذاری را در کودکان به دوره سالمندی از منظر مؤلفه‌های روان‌شناختی به وجود می‌آورد، به‌هرحال، با توجه به ویژگی‌های روان‌شناختی سالمندان باید سعی کرد این ویژگی‌ها در کتب درسی احیا شود. به نظرمی رسد برنامه درسی دوره ابتدایی به یک بازنگری اساسی مبتنی بر مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمندان نیاز داشته باشد. پس با توجه به نتایج که حاکی از آن است، به برخی مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمندان یا کم‌توجه شده یا اصلاً توجه نشده است، لذا توصیه می‌شود با توجه کردن به این مؤلفه‌های مغفول، و لحاظ کردن آن‌ها در کتاب‌های درسی به پرورش دانش‌آموزان در راستای پذیرش سالمندان و تجارب آن‌ها کمک شود.

نشر شده پیش از انتشار (ویرایش نشده)

References

1. Akhundzadeh C, J A. The Effectiveness of memory review on elderly Clinical memory. *Journal of Elderly nursing*. 2014;1(1):64-72. .
2. Salmabadi M, Rajabi MJ, Safara M. Effectiveness of Training the Review of Life on Life Satisfaction and Sense of Coherence Middle-aged women and elderly nursing home residents in Qazvin. *Iranian Journal of Ageing*. 2018;13(2):198-209.
3. Taraghi Z, Ilali ES. A comparison of older adults' and managers' attitudes towards age-Friendly City indexes. *Iranian Journal of Ageing*. 2018;13(2):236-49.
4. Fakari FR, Hashemi MA, Fakari FR. A Qualitative research: Postmenopausal women's experiences of abuse. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2013;82:57-60.
5. Feng Z, Jones K, Wang WW. An exploratory discrete-time multilevel analysis of the effect of social support on the survival of elderly people in China. *Social Science & Medicine*. 2015;130:181-9.
6. Sulmasy DP. *The varieties of human dignity: a logical and conceptual analysis*. Springer; 2013.
7. Mohammadinia N, Rezaei MA, Atashzadeh-Shoorideh F. Elderly peoples' experiences of nursing homes in Bam city: A qualitative study. *Electronic physician*. 2017;9(8):5015.
8. ESMAILI R, ASHKTORAB T, ESMAILI M, RAIS YH, JAMALODINI SH. *Philosophy of human relationships and ethics in medical sciences*. 2011.
9. Nouri A, Farsi S. Expectations of institutionalized elderly from their children. *Iranian Journal of Ageing*. 2018;13(2):262-79.
10. Arabzadeh M. Relationship between basic psychological needs and mental vitality in the elderly. *Iranian Journal of Ageing*. 2017;12(2):170-9.
11. Neff K. Self-compassion and psychological well-being. *Constructivism in the human sciences*. 2004;9(2):27.
12. Tiwari S, Singh R, Chand H. Spirituality and psychological wellbeing of elderly of Uttarakhand: a comparative study across residential status. *Journal of Psychology*. 2016;7(2):112-8.
13. Jalali M, Mehrinejad SA, Aghaei H. The Effect of Neurofeedback Treatment Method On Treatment And Increase of Psychological Well-being In Women With Generalized Anxiety Disorder. *Neuropsychology*. 2019;4(15):41-54.
14. L B. Examination of correlation between social support, depression and anxiety in the seniors of Ahrom city. 2015.
15. J HK. Self-compassion and psy-chological well-being in older adults. *Journal of Adult Development*. 2016(23(2), 23(2)): 111-9.
16. Farshad M, Kalantar M, K F. The role of psychological well-being of family mental health promotion. Paper presented at: The 2nd National Conference on Sustainable Development in Educational Sciences and Psychology, Social and Cultural Studies 2015.
17. Cheng H, Furnham A. The associations between parental socio-economic conditions, childhood intelligence, adult personality traits, social status and mental well-being. *Social indicators research*. 2014;117(2):653-64.
18. Organization WH, Control RfIT. WHO report on the global tobacco epidemic, 2008: the MPOWER package: World Health Organization; 2008.
19. Hekmatpou D, Shamsi M, Zamani M. The effect of healthy lifestyle educational programs on the quality of life of the elderly in Arak. *Journal of Arak University of Medical Sciences*. 2013;16(3):0-.
20. Aali vand P, Taheri M, R Q, LM, Fathi K. Comparison of the mental health of hearing-impaired and nonhearing-impaired elderly in Ahvaz. *Mashhad Journal of Paramedical Sciences and Rehabilitation*. 2014;3(1):37-45.

21. Kashani Movahhed B, Nikfarjad H, shahbazpoor H, Kamelia Davodzadeh S, Molaei P, M. MM. The relationship between regular physical activity with spiritual intelligence and psychological well-being among the elderly in Tehran. *Journal of Research on Religion & Health*. 2018;;4((2)):81- 93.
22. Heather M, Addie C, Anthony J. Effectiveness of Cognitive-Behavioral Intervention (CBT) on psycho-sexual adjasment for men with localized prostate cancer. *Journal of Psycho-Oncology*. 2013;3(4):48-61.
23. Schulz R, Wahl H-W, Matthews JT, De Vito Dabbs A, Beach SR, Czaja SJ. Advancing the aging and technology agenda in gerontology. *The Gerontologist*. 2015;55(5):724-34.
24. Taghdisi M, Doshmangir P, Dehdari T, Doshmangir L. The factors affecting healthy lifestyle from elderly vision: A qualitative study. *Iran journal of ageing*. 2012;7(27):47-58.
25. Wijlhuizen GJ, de Jong R, Hopman-Rock M. Older persons afraid of falling reduce physical activity to prevent outdoor falls. *Preventive medicine*. 2007;44(3):260-4.
26. Sharaf AY, Ibrahim HS. Physical and psychosocial correlates of fear of falling among older adults in assisted living facilities. *Journal of Gerontological nursing*. 2008;34(12):27-35.
27. Arfken CL, Lach HW, Birge SJ, Miller JP. The prevalence and correlates of fear of falling in elderly persons living in the community. *American journal of public health*. 1994;84(4):565-70.
28. Zijlstra G, Van Haastregt J, Van Eijk JTM, van Rossum E, Stalenhoef PA, Kempen GI. Prevalence and correlates of fear of falling, and associated avoidance of activity in the general population of community-living older people. *Age and ageing*. 2007;36(3):304-9.
29. Bøen H, Dalgard OS, Bjertness E. The importance of social support in the associations between psychological distress and somatic health problems and socio-economic factors among older adults living at home: a cross sectional study. *BMC geriatrics*. 2012;12(1):1-12.
30. Phabphal K, Geater A, Limapichat K, Sathirapanya P, S. S. Risk factors of recurrent seizure co-morbidities, and mortality in new onset seizure in elderly. *Seizure*. 2013; 22((7)):577–80.
31. Sohrabi M, Abedanzade R ea. The Relationship between psychological well-being and Mental toughnes Among Elders:Mediator Role of physical Activity. *Iranian Journal of Ageing*. 2017;;11((4)):538-48.
32. Bährer-Kohler S, U H. Aspects of mental health care provision of the elderly in Switzerland. . *Geriatric Mental Health Care*. 2013;1(1):9-11.(1):9-11.
33. LE B. Child development [Seyed Mohammadi Y, Persian trans]. : Tehrani Arasbaran; 2008.
34. Salehi F, Mohsenzade F, M. A. Prevalence of death anxiety in patients with breast cancer in Kermanshah *Iranian Journal of Breast Disease*. 2016;8(6)(6):34-41.
35. Caplan H. Psychiatry [M. Sadeghi, M. Sadeghi, S. Mohsenifar, V. Shariat, A. Farhoodian, V. Sharifi, Persian Trans]. Tehran: Baraye Farda. 2002.
36. Pourmahmoudian P, Noraste AA, Daneshmandi H, Atrkar Roshan Z. Functional balance assessment scales in elderly. *Iranian Journal of Ageing*. 2018;13(2):132-53.
37. Qiū J, Chen W, Gao X, Xu Y, Tong H, Yang M, et al. A randomized controlled trial of group cognitive behavioral therapy for Chinese breast cancer patients with major depression. *Journal of Psychosomatic Obstetrics & Gynecology*. 2013;34(2):60-7.
38. Moatamedy A, Borjali A, Sadeqpur M. Prediction of psychological well-being of the elderly based on the power of stress management and social support. *Iranian Journal of Ageing*. 2018;13(1):98-109.
39. Nakahara J. Effects of social activities outside the home on life satisfaction among elderly people living alone. *International Journal of Psychological Studies*. 2013;5(1):112.
40. Shamsaei F, Ashtarani F, Ashtarani E. Comparison of life satisfaction in blind and deaf students with normal students of Hamadan schools in 2014. *Pajouhan Scientific Journal*. 2014;13(1):52-60.
41. Matud MP, Bethencourt JM, Ibáñez I. Relevance of gender roles in life satisfaction in adult people. *Personality and individual differences*. 2014;70:206-11.

42. Onunkwor OF, Al-Dubai SAR, George PP, Arokiasamy J, Yadav H, Barua A, et al. A cross-sectional study on quality of life among the elderly in non-governmental organizations' elderly homes in Kuala Lumpur. *Health and quality of life outcomes*. 2016;14(1):1-10.
43. Safarpour M, Hosseini R, Zeraati H, Bijani A, A F. Balance in the elderly and its determinants. . *Tehran University Medical Journal*. 2018;76((5)):353-46.
44. Sheikholeslami R, Daftarchi E. The prediction of students' subjective vitality by goal orientations and basic psychological needs. *Journal of Psychology*. 2015.
45. A. G. Sociological study of the relationship between social support and depression: Modarres university
2004.
46. Beheshtian F, Ahady H, Akhondy N, Kraskian Mojembari A. The Comparison Effectiveness of Acceptance and Commitment Therapy and Stress Inoculation Training on Psychological capital in Infertile women. *QUARTERLY JOURNAL OF HEALTH PSYCHOLOGY*. 2018;7(27):81-99.
47. Varae P, Momeni Kh, A. M. Structural Equation Modeling: A Study on the Effect of Religious on Orientation on the Psychological Wellbeing Concerning the Mediating Role of Death Anxiety and Self - compassion in the Male Elderly Living in Kermanshah Cityin 2017. of Irania *Journal OF Ageng*. 2019;14((2)):162-77.
48. Lu L, Kao S-F, Hsieh Y-H. Positive attitudes toward older people and well-being among Chinese community older adults. *Journal of Applied Gerontology*. 2010;29(5):622-39.
49. Levy BR, Pilver CE, Pietrzak RH. Lower prevalence of psychiatric conditions when negative age stereotypes are resisted. *Social Science & Medicine*. 2014;119:170-4.
50. Macintyer A, Atval A. Occupational therapy and older people [M. Shaterian, M. Hoseini, Persian trans]. Tehran: Danjeh. 2011.
51. Rashidy W, Rezay M, M. G. Prevalence of cognitive impairment in older adults living in a nursing hime. *Journal of Clinical and Basic Light Nursing*. 2014;5((1)):28-36.
52. Bak TH, Alladi S. Can being bilingual affect the onset of dementia? *Future Neurology*. 2014;9(2):101-3.
53. FARDI NZ, AHADI H. The relationship of general health and perceived social support with life satisfaction in elderly people. 2013.
54. Kudla D, Kujur J, Tigga S, Tirkey P, Rai P, Fegg MJ. Meaning in life experience at the end of life: validation of the Hindi version of the schedule for meaning in life evaluation and a cross-cultural comparison between Indian and German palliative care patients. *Journal of pain and symptom management*. 2015;49(1):79-88.
55. Orang S, Hashemi Razini H, Ramshini M, Orang T. Investigating the meaning of life and psychological well-being, in youth, adults, and elderly (a comparative study of three age groups). *Iranian Journal of Ageing*. 2018;13(2):182-97.
56. Marco JH, Garcia-Alandete J, Pérez S, Guillen V, Jorquera M, Espallargas P, et al. Meaning in life and non-suicidal self-injury: A follow-up study with participants with Borderline Personality Disorder. *Psychiatry Research*. 2015;230(2):561-6.
57. Eftekhari Z, Nosrati Nejad F, Sahhaf R, Zanjari N. A Content Analysis of the Concepts and Images of the Physical Aging Primary School Textbooks in Iran. *Iranian Journal of Ageing*. 2018;13(2):154-67.
58. Orang S, Hashemi Razini H, Ramshini M, Orang T. Investigating the Meaning of Life and Psychological Well-being, in Youth, Adults, and Elderly (A Comparative Study of Three Age Groups). *Salmand: Iranian Journal of Ageing*. 2018;13(2):182-97.
59. Khodayar E, Fathi A. National identity in Education textbooks(High school). *National Studies*. 2008;9(35):27-52.